patribus ante decimam indictionem, & omne quidquid actum eſt in eorum liberatione deſtruimus. Nihil enim eorum quæ licuerunt frui volumus, ſed curiales eſſe & quæ curialium ſunt agere, & ad functiones curiales reſpicere, nihil ſicut prælocuti ſumus eis prodeſſe poſſibile, ſed & ſi quid elicitum eſt eis ſive ex noſtro palatio ſive aliunde.

EPILOGUS.

† Quæ igitur viſa ſunt nobis & ad utilitatem civitatum & curiarum complacuerunt, & quæ per hanc indicantur legem, tua excellentia & cuſtodire & operi tradere feſtinet, imminente pœna XX. *Librarum auri* adverſus eum, qui hanc legem noſtram prævaricari præſumpſerit. Datum 15. Kal. Mart. *Conſtantinop.* Indictione undecima, poſt conſulatum BASILII [1] anno [2] ſeptimo.

TIT. XVIII.
DE RESTITUTIONIBUS [3], ET EA QUÆ PARIT UNDECIMO [4] MENSE POST MORTEM VIRI.

NOVELLA CONSTIT. XXXIX.

Imper. Juſtin. Auguſtus Joanni glorioſiſſ. ſacrorum per Orientem prætoriorum præfecto, iterum exconſuli & patricio.

PRÆFATIO.

Decurſio & varietas humanæ naturæ paulatim egens curatione, non aliter ad bene ſe habendum revocatur: (licet prima ejus gubernentur principia) niſi etiam quod particulariter ei reſiſtit, corrigatur, ſicque conſtituatur ſub tranquillitate & quiete ut legi conveniens eſt: quale ſcilicet quiddam etiam nunc emergens, ad legis nos opus adduxit. Scimus enim quod etiam dudum de reſtitutionibus dubitabatur [5]: & ſi contigiſſet quaſdam [6] hypothecas obligari ejus qui reſtitutione gravabatur, plurimæ contentionis erat negotium, ſive [7] oporteret etiam res quæ reſtitui juſſæ fuerant, periculum pati, ſive ſolas ejus, qui gravabatur reſtitutione: & multa quædam erat etiam circa ipſam verborum differentiam quæſtio: utrum [8] defunctus præcepiſſet res quæ manerent poſt mortem ejus qui gravabatur reſtitutione, oportere reſtitui: an abſolute reſtitui quod relictum erat, poſt detentionem legitimæ partis juberet: & introducebantur etiam fideicommiſſi perſecutiones, & ex inopia in [9] rem miſſiones, & plurimi alii, & varii [10], & inſolubiles pene prædictæ in rem miſſionis circuli. Sed tanquam [11], nos dudum hoc ſanantes, legem [12] ſcripſimus modis omnibus prohibentes reſtitutione gravatas res aut alienari aut obligari, ſed cum propria ambulare fortuna [13]: & apud quemcunque fuerint, non manere firme, ſed reverti ad illum cui dari juſſæ fuerunt. Et facta lex jam quodammodo longæva eſt, & in judicio approbata frequentatur, ſed futurum erat quod prædiximus: ut (quod ferre omnia conſuevit) tempus [14] oſtenderet indigere quadam exceptione neceſſaria legem. Adierunt enim nos viri & mulieres ex his [15] læſi. Moriente namque viro, uxor quidem & dotem exigebat, & donationis ante nuptias factæ partem, ſeu propter nuptias, quam viri mors ei dabat: defuncti vero frater aliunde vindicabat res, & patris proferebat voluntatem, & trahebat mulieris res, dicens fratrem quidem ſuum eas expendiſſe: ſe vero apud mulierem videre paternas res, quas pater non exiſtentibus filiis reſtitui præceperat ei: & recipere ex omnibus eas inſtabat, neque ceſſabat donec ſatisfactio legi noſtræ per omnia proveniret. Sed ingemiſcebat juſte mulier, & dicebat injuſtum eſſe quaſi per deceptionem dominum quidem fieri dotis totius: & ſi præmori mulierem contigiſſet, lucrum habere ſecundum pactum: quia vero vir mortuus eſt ſe ignorante reſtitutionem amiſſionis periculum ſuſtinere. Sed huic quidem data eſt negotio forma [16] quam bene ſe habere putavimus. Rurſus autem alter ſupplex apparuit, dicens uxoris patrem ſubſtantiam ejus ſubſtituiſſe aliis ſuis filiis: parvamque partem ſolam apud eam juſſiſſe manere: & magnum ſibimet imminere periculum, ſi ſuæ quidem ſubſtantiæ periculum pateretur & circa dotis reſtitutionem, & circa totum ex dotalibus inſtrumentis ſuper antenuptiali [17] donatione pactum, ſibi vero nihil liceret promereri horum propter ſublationem & reſtitutionem. Hæc nos merito commoverunt, & in melius arbitrati ſumus noſtram [18] corrigere legem, quam ſubjectos deſpicere periculum ſuſtinentes, maxime in nuptiis: quarum nihil eſt hominibus utilius [19], tanquam ſolis facere homines valentibus.

CAP. I.

Si quis unum ex liberis ſuis heredem inſtituerit, vel extraneam perſonam [20].

Quamobrem [21] præſentem ponimus legem, omnia quidem alia prioris a nobis poſitæ conſtitutionis rata manere volentes: hoc vero innovantes ſolummodo: ut ſi quis de cætero reſtitutionem fecerit ſuarum rerum: primum quidem ſervet filio legitimam [22] partem, non quartam, (hoc enim emendavimus, inopiam ejus plurimam reprehendentes) ſed tertiam [23] modis omnibus, aut mediam ſecundum filiorum numerum, deinde [24] ex reliqua ſubſtantiæ parte, ſi non ſuffecerit legitima pars ad dotis [25] aut antenuptialis [26] donationis oblationem: honeſte [27] & ſecundum perſonarum qualitatem & merita excipere [28] etiam hoc ad reſtitutionem, ſecundum quod adjectum legitimæ parti, dotem aut antenuptialem facit donationem. Sancimus enim ſecundum hunc modum excipi modis omnibus ad reſtitutionem nuptialia documenta, & ſuper his factas alienationes, aut hypothecas: & vel ſi gravata ſit perſona aut viri, aut mulieris reſtitutione tali, liceat ei etiam nuncupatam antenuptialem ſeu propter nuptias donationem offerre, nihil quantum in illis rebus reſtitutione valente: & ſi mulier reſtitutione gravetur, non impedimentum ad dotis oblationem fieri, *ea enim quæ communiter [29] omnibus proſunt, iis quæ ſpecialiter quibusdam utilia ſunt, præponimus.* ſitque hoc nuptialibus donationibus & harum actionibus privilegium. Si [30] enim & ante nos ex generalibus [31] hypothecis plurima per præſumptionem exceperunt, (cum utique non ita nobis neceſſaria conſiſtant) quomodo non nos ex majore & meliore ſententia nuptialium lucrorum exceptionem faciemus? §. 1. Hæc [32] igitur omnia futuro conferimus tempori, & faciendis reſtitutionibus poſt hanc legem: non enim illam concedimus fieri læſionem, ut ſi qua mulier parvam habens dotem, deinde legem cognoſcens noſtram, aut ſi quis vir mediocrem fecerit antenuptialem donationem, ad circumventionem [33] legis velit augmentum aut dotis, aut antenuptialis donationis facere: & hoc trahere ad inſidias reſtitutionum: hanc enim perimimus circumventionem, nullam utilitatem habere concedentes facientibus augmentum, quantum ad reſtitutionis læſionem, puram futuro tempori noſtram ſervantes legem. Unum ſi quidem hoc capitulum eſt præſentis legis.

CAP. II.

De muliere quæ peperit undecimo menſe [34].

Secundum vero illud de mulieribus, quæ poſt priores nuptias ad ſecundum venerunt matrimonium antequam annus expleretur, quem lugubrem [35] leges appellant, quas puniebant conſtitutiones tres [36] ante nos imperantium [37]: & nos nuper [38] de his ſcribentes legem, cum quibusdam correctionibus, etiam ſuper his ſancita in brevi quadam parte noſtræ legiſlationis tetigimus: ſed impudentiſſimum quoddam nunc acceſſit, quod in noſtris provenire temporibus nolebamus. Quamobrem nobis recte placuit emendatione dignum exiſtimare. Mulier enim ad virum veniens [39], hunc extulit [40], ut appareat [41] etiam ſuperſtite eo non caſte vivere cogitans [42]: nondum enim completo anno, undecimo menſe perfecto [43] peperit, ut non eſſet poſſibile dicere, quia de defuncto fuiſſet partus: neque [44] enim in tantum tempus conceptionis extenſum eſt. Et quoniam etiam hæc una [45] eſt pœnarum earum, quæ acerbas [46] nuptias faciunt, ut uxor mox cadat antenuptiali donatione a viro data, & repente eam amittat, & neque uſum habeat: recte filii ſic mirabili matris partu injuriati, antenuptialem patris poſcebant accipere donationem, & non lucrari valere mulierem per virum, quem ſic velociter [47] dehoneſtavit. At illa (ſed quomodo dicamus verba illius, erubeſcimus) non dignam ſe dicebat eſſe, ut caderet: quia [48] legem noſceret de legitimis loquentem nuptiis: ſibi vero non fuiſſe nuptias niſi primas: porro [49] partum hunc eſſe opus naturalis concupiſcentiæ. Sed quia hæc etiam decies millies aliis ſubjacere caſtigationibus committendo ſtuprum indubitatum eſt, & pœnis illis eam non privabimus, interim tamen (parcimus enim defuncti filiis) inferimus ei antenuptialis donationis amiſſionem, & in hoc caſu, quam conſtituit lex ſuper eis, quæ ad legitimas accedunt nuptias intra lugubre tempus. Si [50] enim illas lex inultas non relinquit licet legitimas nuptias celebrantes, eo quod forte ſuſpicio fuerit, ne qua præextiterit ſuſpicionis malignæ cauſa ad ſecundum maritum, eo quod velociter ad nuptias feſtinavit: quomodo non hic, ubi cauſa non per ſuſpicionem eſt ſolam, ſed hoc ipſo increpatio manifeſta & indubitata præbita eſt delicto, omnium impiiſſimus iſte partus [51], innoxiam eam relinquemus? §. 1. Unde ſancimus, ſi quid tale contigerit, & ante luctus tempus pepererit mulier circa [52] terminum anni, ut indubitatum ſit, ſobolem non ex priori conſiſtere matrimonio; modis omnibus eam privari antenuptiali donatione, & ſecundum proprietatem, & ſecundum uſum: ſubdendam quoque aliis omnibus pœnis, ac ſi ſecundas eam contigiſſet ante luctus tempus legitimas celebraſſe nuptias. Non enim aliquid amplius habebit caſtitate luxuria: ſed ſubjiciatur quidem & ipſa pœnis, periculumque ſuſtineat etiam circa ſpem ſcripturæ propter ſtuprum: ut neque nuptias intempeſtivas deſideret, neque legitimas nuptias majore malo circumveniat.

1 Beliſarii. *Scrimger. Julian.* 2 Id eſt, anno 546. hæ duæ voces non leguntur apud Jul. 3 De quarum rerum reſtitutione hic agitur? Ne dicas τῶν προικιμαίων καὶ προγαμιαίων, dotalium ſc. & ad donationes ante nuptias pertinentium (ut extat in Scrimgeri editione) ſed hereditatis: ſeu de precaria reſtitutione, *Nov.* 108. Ĵ. *de reſt.* Ideoque magis probanda inſcriptio Juliani de fideicommiſſariis hereditatibus. *conſt.* 101. vel Indicis Reginæ ita concepti, De fideicommiſſaria hereditate: qua parte quæritur, An is qui hereditatem reſtituere juſſus eſt, poſſit ex ea diminuere aliquid & alienare vel obligare. Extat apud eundem Julianum *conſt.* 37. his verbis, Si quis unum de liberis vel extraneum heredem ſcripſerit, & rogaverit eum tempore, quo moreretur, hereditatem aliis reſtituere. *Goth.* Facti ſpeciem, quæ tribuit occaſionem huic Novellæ, vid. apud Ritterhuſ. *part.* 6. *cap.* 10. *num.* 2. Anſ. 4 Et ita ex ſtupro. Multis enim non videtur juſtus partus, ſi ſub finem menſis undecimi edatur. 5 Id eſt, maxime ſi. 6 Id eſt, quædam bona obligata reperiri ejus &c. 7 Senſus eſt, Quærebatur, An juſſus reſtituere hereditatem teneretur eam, quam a defuncto accepiſſet, an vero ſuam & propriam reſtituere? 8 Senſus eſt, Magnam eſſe differentiam, an quis jubeat hereditatem reſtituere: τὸ καταλειφθὲν, id eſt, omne quod accepit a defuncto, deducta quarta: An vero jubeat reſtituere quod ex hereditate defuncti ei ſuperfuerit. 9 Vide *l. ult. C. communia de legatis.* 10 §. 7. *Inſtit. de fideic. heredit.* 11 Id eſt, quia. 12 *l. ult. C. comm. de legat.* 13 Τύχης, *Scrimg.* cauſa. *Hal.* 14 Tempus exceptionem parit. 15 Leges nonnunquam lædunt, ſi nimis ſeveriter & ſtricte eas interpretati fuerimus. 16 Quæ? heredibus permitti, dotis cauſa, ex iis bonis, quæ alteri juſſi fuerint reſtituere, quædam alienare: ut ita ex generali fideicommiſſo deducatur, quantum doti ſufficiat. *l.* 22. §. 4. *ff. ad SC. Trebellian.* & donationis propter nuptias. Ĵ. *eod.* ſunt enim cauſæ favorabiles. 17 Ŧ. *dixi.* 18 *l. ult. Cod. commun. de legatis.* 19 Nuptiis nihil utilius, vide *Novell. Leonis* 26. 20 Et rogaverit eum, quo tempore moreretur, hereditatem aliis reſtituere. 21 Hinc ſumpta eſt authentica, *res quæ. Cod. comm. de legat.* 22 Gravatus reſtitutione hereditatis, poteſt ex ea legitimam filiis ſervare. 23 Trientem vel ſemiſſem. Ŧ. *Nov.* 18. *cap.* 1.

24 Id eſt, poſt legitimam: & ita legitima præfertur doti & donationi propter nuptias; nam legitima hic ante deducitur, poſtea dos aut donatio propter nuptias. 25 Et ſuæ & liberorum. 26 Sibi ſuisque liberis maſculis conſtituendæ. 27 Εὐσχημόνως, ne ſi minimum heredi diminuere liceat dotis vel donationis propter nuptias cauſa, dedecus ſuſtineat: ſi immodicum, grave ſit fideicommiſſario. 28 De hac utili quæſtione dicam plenius ad *Novell.* 108. 29 Communiter quæ proſunt, privata utilitate ſunt potiora. 30 Argumentum ab hypotheca non favorabili ad favorabilem obſerva. 31 Ex generali hypotheca quædam excipiuntur tacito intellectu, *l.* 6. *ff. de pign.* 32 Hæc conſtitutio non habet locum in præteritis ſubſtitutionibus ſeu reſtitutionibus. 33 Senſus eſt nullum augmentum dotibus aut donationibus propter nuptias fieri poſſe ad inſidias ſubſtitutionis vel reſtitutionis. Jul. *d. loco.* 34 *Sub.* poſt ſolutum matrimonium morte vel alio modo: unde hinc colligas, partum undecimi menſis, defuncto illegitimum eſſe, hoc eſt, ei non ſuccedere, ſeu præſumi alterius eſſe, quam defuncti, vel ejus, a quo divertit mulier. 35 Πένθιμον. 36 *l.* 15. *Cod. ex quib. cauſ. infam. l.* 1. *Cod. de ſecund. nupt. l.* 4. *Cod. ad SC. Tertyll.* 37 Gordiani, *d. l.* 15. Gratiani, Valent. & Theodoſ. *d. l.* 1. *d. l.* 4. 38 Ἐναγχος, intelligit autem *Novell.* 22. 39 Id eſt, poſtquam nupſiſſet. 40 Id eſt, maritum amiſit. 41 Præſumi de præſenti ad præteritum hinc colligunt, Alc. 2. *præſumpt.* 26. 42 Id eſt, cogitaſſe. 43 Dicam Ĵ. *eod.* §. 1. 44 Vid. 3. Gell. 16. 45 Sunt enim plures. *d. Nov.* 22. 46 Pœna præmaturarum nuptiarum. 47 Ἀώρως, id eſt, intempeſtivas, ante luctus tempora. 48 Mulier ita excipiebat, negabatque pœnas intempeſtivis ſecundis nuptiis conſtitutas pertinere ad eas mulieres, quæ citra nuptias cum aliquo ſtatim a morte mariti conſueſſent. 49 Præſumitur ex ſerotino nimium partu vidua ſcortata. vid. Alciat. 3. *præſumpt.* 2. 50 Si non licet intra annum luctus mulieri nubere, multo minus ei licet intra idem tempus ſcortari. 51 Ex ſtupro natus. Jul. *cap.* 170. 52 Multi medici & Philoſophi illuſtres putant, poſtquam mulieris uterus ſemen conceperit, gigni hominem menſe ſeptimo, *l.* 12. *ff. de ſtatu hom.* rariter tamen, nunquam autem ante 7. vitalem eſſe. 7. Plin. 5. & 3. Gell. 11. (Sed tamen Renatus Choppinus diſertiſſimus & doctiſſimus in ſumma Pariſienſi Curia patronus, *in ſuo de privilegiis ruſticorum libello* 3.

EPILOGUS.

EPILOGUS.

† Quæ igitur placuerunt nobis, & per hanc ſacram declarata ſunt legem, tua celſitudo cognoſcens, ſolenniter per programmata propria, manifeſta faciat univerſis. *Lex ſcripta eſt Joanni glorioſiſſimo ſacrorum per Orientem prætoriorum præfecto, iterum exconſuli & patricio.* Dat. Kalend. Jan. *Conſtantinop.* præf. BELIS. V. C.

TIT. XIX.
UT ECCLESIA SANCTÆ RESURRECTIONIS [1], ALIENARE POSSIT ÆDIFICIA SECUNDUM IPSAM SITA CIVITATEM.

NOVELLA CONSTIT. XL.

Antonio Contio iterum ad verbum interpretante.

Idem Imp. Petro ſanctiſſimo & beatiſſimo Archiepiſcopo Hieroſolymorum.

PRÆFATIO.

Jam quidem ea quæ de prohibitione eccleſiaſticarum alienationum (erant,) lege communi [2] promulgata ſunt a nobis, quam ſane & obtinere & ratam in omnibus eſſe volumus. Quando autem conducentis omnibus eccleſiis (boni) providentiam agere convenit, præcipue autem [3] *Sanctæ reſurrectionis, & loci in quo mundi creator dignatus eſt in humana conſtitui generatione*, propter hoc exiſtimavimus præſentem ſcribere legem, non ad ſubverſionem eorum, quæ jam a nobis conſtituta ſunt, ſed ad aliquam convenientem & neceſſariam rebus utilitatem. Omnibus enim eſt hominibus manifeſtum hoc, Sanctiſſimam Reſurrectionem, eos qui ex omni orbe eo confluunt (quorum multitudinem infinitam eſt dicere) & ſuſcipere, & alere, & facere ſumptus immenſos & inſperatos, his qui illic coacervati ſunt ſufficientes, ſecundum miraculorum operationem magni Dei & Salvatoris noſtri Jeſu Chriſti (qui multitudinem ineffabilem ex paucis enutriit panibus) in dies ſuſcipientem. Itaque ipſi & reditus eſſe oportet plurimos, & occaſiones pias, ſecundum quas futura ſit poſſibilis conſtitui, ut multitudini auxilietur tantæ. §. 1. Novimus igitur, quatenus ſecundum præſens Euſebius Deo amantiſſimus presbyter & Cimeliarches [4] ejus quæ ſecundum regiam hanc urbem & ſanctiſſimæ eccleſiæ, profectus in præfatam Hieroſolymorum civitatem, & honeſtos ſuos & Deo amabiles, & jam nunc indicans mores (per quos multis & maximis & juſtis augmentis, ſanctæ eccleſiæ auxit reditum) potuit trecentis octoginta libris auri comparare reditum triginta (paulo plus [5] minus) auri librarum, quaſdam quidem pecunias colligens pie, quaſdam vero ut mutuas ſumerent, exhortans Deo amabiliſſimos œconomos præfatæ Sanctæ Reſurrectionis. Docuit autem & nos, quia & creditores ſua accipere quærunt, & quia aliud excogitavit inopinabile lucrum: multis namque confluentibus & accedentibus ad prædictam Hieroſolymorum civitatem, deſiderio depoſitorum & dicatorum Deo locorum, concupiſcunt comparare habitationes eccleſiaſticas auro multo, quatenus utique liceat ipſis, ea quæ ſecundum dictum locum eſt habitatione perfrui: non poſſe autem hæc facere antiſtites Sanctæ Reſurrectionis metu legis a nobis de eccleſiaſticis alienationibus poſitæ, quamvis tanta exiſtente utilitate hujus inventi, ut in annos quinquaginta velint quidam tabernacula ſeu cœnacula iſtiusmodi comparare. Et inde multo & majore quam dici poſſit commodo futuro, ſi quidem poſſeſſio ſanctiſſimæ eccleſiæ accedat reditus triginta auri librarum (hæc conſtituente admiratione) vix in tredecim annis, cum ædificiorum venditio in ipſis quinquaginta annis fiat, & præſertim cum ſubſtantia ipſius Reſurrectionis in domibus ſit conſtituta, quæ fortuitis omnibus ſubjacent caſibus, repente una pereuntes cum ipſis, nec veſtigium vel tantulum ſervare facile valentes, ſi quidem ex aliquo (abſit autem & hoc ut dicamus) caſu cadant, aut alias conſumantur.

CAP. I.

Hæc nos venire ad præſentem legem fecerunt, quam dedicamus Deo & omnium eccleſiarum ſanctiſſ. Reſurrectioni [6], per quam ſancimus omnia quidem alia, & in Sanctiſſima Reſurrectione obtinere occaſione prædiorum eccleſiaſticorum, (neque enim ipſi omnino permiſimus venditionem nullam facere prædiorum) ſuper ſane ædificiis laxamus aliquid de rigore legis. Si enim ſuper utilitate ſanctiſſimarum eccleſiarum hanc ſcripſimus, videmus autem tantam in re utilitatem exiſtentem, quomodo non utique per præſentem legem hoc ipſis permittemus, omnem dantes & vendentibus licentiam & ementibus ſecuritatem: & maxime poſtquam præſumimus, tempore ipſo citius reducturo iterum ædificia ad ipſam, utpote ipſorum emptoribus (qui ſcilicet propter ſtudium circa Deum emerint iſta) ita & poſtquam obierint, ipſi ea relicturis. Liceat igitur ipſi ſanctiſſimæ eccleſiæ facere ædificiorum venditionem [7], nihil verenti legem, in genere de his poſitam, propterea quod lege recentiore ſubdiviſionem accepit, neque aliqua pœna inde contra quamlibet perſonam omnino conveniente.

§. 1. In ſequens vero tempus hoc ipſum facere liceat, ſicubi aliqua tanta emerſerit utilitas, ut multocuplum bonum pro minimo Sanctiſſimæ accedat per alienationem Reſurrectioni. Omnem habentibus facultatem eorum emptoribus, nunc & in futurum omne tempus, & nullam ablationem verentibus, non ipſis, non heredibus ipſorum, non ſucceſſoribus, neque nunc, neque in aliud tempus, propterea quod per præſentem legem ipſos confidentes poſſe ad emptionem accedere, non ſunt juſſi aliquam pro hoc ſuſtinere turbam, aut accuſationem, aut damnum, aut ablationem. Decreto [8] proculdubio faciendo apud tuam beatitudinem præſentibus qui ex clero venerabili, & demonſtrata cauſa ſecundum quam alienatio ædificiorum fit, quia majorum cauſa bonorum eorum venditioni ſtudetur, exiguis quidem rebus venditis exiſtentibus, pluribus autem & in melioribus iis quæ inde adquiruntur. Scilicet ſecundum præſentem mercedem congregatum ex penſionibus habitantium, venditione in quinquaginta annis facta, & pretio in ſolutionem debitorum ſolvendo, quæ creditores dederunt pro præfati reditus adquiſitione. Si enim omnium dominus ſimul & creator Deus dignatus eſt tantum ipſi dare privilegium [9] præter alias civitates, ut ex ipſa reſurgeret ſecundum carnem, manifeſtum, quia & nos imitantes dominum Deum, & magnas ejus miraculorum operationes, quantum homini poſſibile eſt, privilegium aliquod dedimus ipſi præter cæteras eccleſias, ut ipſa fruatur hac noſtra lege, quam velut aliquas primitias ipſi adducimus, ejus commodum per omnia eligentes & venerantes.

EPILOGUS.

† Quæ igitur a nobis conſtituta ſunt per hanc propriam legem, & ipſam legum inſcribendam voluminibus, tua beatitudo cognoſcens, manifeſtam ipſam omnibus ibi conſtitutis conſtituat: indicet autem noſtram voluntatem, quam pro ſanctiſſima & merito ab omni hominum genere adoranda reſurrectione noſtrum habet imperium, & domino dedicat Deo, tantis nos & tot bonis, præter alios omnes qui ante nos imperarunt, in re qualibet dignato & dignanti. Specialiter lex ſcripta Petro ſanctiſſimo & beatiſſimo archiepiſcopo, & patriarchæ Hieroſolymitanæ civitatis. Dat. 15. Kal. Jun. CP. poſt BELIS. V. C. CONS. [10].

TIT. XX.
DE QUÆSTORIBUS, ID [11] EST, PRÆFECTIS INSULARUM.

NOVELLA CONSTIT. XLI.

Hæc conſtitutio quendam virum magnificum Bonum [12] nomine, Quæſtorem exercitui fecit. Nam & more [13] antiquo duplex erat quæſtorum magiſtratus: & unus quidem circa latus Principis erat, alter autem quæſtor exercitui præerat. Diſpoſuit autem præſens conſtitutio etiam annonas quæſtoris & conſiliarii ejus: adparitionem quoque ei dedit ad imitationem quandam præf. præt. id eſt, Scriniarios, & ab Actis, & Præcones & commentarienſes, & Lampadarios [14] & omnem deinceps ordinem. Sed & annonas militum tam comitatenſium quam limitatenſium diſpoſuit, quomodo diſtribui debeant. Subjecit autem ei & quinque provincias [15], id eſt, Scythiam, & Myſiam, & Cariam, & omnes Cycladas [16] inſulas, & Cyprum totam. Cauſarum quoque auditorium habere ei conceſſit, ut non objiciatur ei fori præſcriptio. Subjunxit autem & notitiam impenſarum. Et eſt promulgata hæc conſtitutio Kal. Jun. Indictione 12. poſt conſulatum BELIS. V. C.

cap. 8. refert, Senatusconſulto Pariſienſi patrem heredem pronunciatum filii 5. menſe exſecto ventre matris editi ac ſpiraſſe viſi: qua de re dixi plenius ad *l.* 3. *Cod. de poſthum.*) nunquam octavo naſci (quod tamen falſum eſt teſte Varrone 14. *Rer. divin.* Hippocrate in *lib.* περὶ τροφῆς. Ariſtotele 7. *de hiſtor. animal.* 4.) Cæcilius, inſolenter mulier 10. menſe paritne? Poteſt 9. etiam 7. atque 8. Et Gellius 3. *Noct.* 16. refert Romæ quæſitum, An 8. menſe infans ex utero vivus editus, jus trium liberorum ſuppleviſſet: cum abortio quibusdam non partus videretur menſis 8. intempeſtivitas. Plin. 7. *cap.* 5. refert tranſlatitium, id eſt, vulgare in Ægypto fuiſſe, octavo gigni: & in Italia tales partus eſſe vitales contra priſcorum opiniones, & adfert exempla: Tertull. *libr. de anima*, ogdoas non creat, ſæpe nono, ſæpenumero 10. menſe. Plaut. *in Ciſtellaria*, tum illa quam compreſſerat, 10. poſt menſe exacto hic peperit filium. Plotius γυνὴ κύει δεκάμηνος. Paul. 4. ſent. [illegible]

[illegible] quam quod citra vulgarem mulierum morem pareret) audiretur. Hæc tamen in exemplum facile trahi non oportet: ne per contrarium, contractis a nuptiis, trimeſtris partus maritis obtrudatur. *Goth.* Quo tempore partus naſcatur legitimus, vide Cujac. hic: Gamm. *deciſ.* 325. Vivii *deciſ.* 461. Joachim. Beuſt. *de matrimon. part.* 2. *cap.* 36. Alciat. *paradox. lib.* 3. *cap.* 7. Didac. *de Narbona tract. annal. ſub ann.* 1. *quæſt.* 6. *num.* 66. & *ſeqq.* Anſ. Adde Menoch. *de arbitr. judic. lib.* 2. *cap.* 89. *num.* 49. Georg. Tholoſan. *Syntagm. jur. lib.* 9. *cap.* 26. *num.* 22. Mynſinger. *centur.* 6. *obſerv.* 40. Carpzov. *defin. forenſ. part.* 4. *conſtit.* 28. *defin.* 13. 15. Joann. Sande, *deciſ. Friſicar. lib.* 4. *tit.* 8. *defin.* 10. S. L.

1 Eccleſia hæc ſancta [illegible]

TIT. XXI.

DE DEPOSITIONE [1] ANTHIMI [2] ET SEVERI [3] ET PETRI [4] ET ZOARÆ [5] ET RELIQUORUM.

NOVELLA CONSTIT. XLII.

Verſa quidem eſt ab Haloandro: ſed veterem ejus translationem ex tomo Concilii quinti Conſtantinopolitani reſtituimus, & mendis quibus ſcatebat etiam in noviſſima editione Colonienſi anno 1567. perpurgavimus.

In nomine Domini Jeſu Chriſti Dei noſtri.

Imp. Cæſar, Flavius, Juſtin. Alemanicus, Gotthicus, Francicus, Germanicus, Anticus, Alanicus, Vandalicus, Africanus, pius, felix, glorioſus, victorioſus, triumphalis, ſemper Auguſtus, Menæ ſanctiſſ. & beatiſſ. archiepiſcopo & Univerſali patriarchæ.

PRÆFATIO.

Rem non inſolitam imperio & nos facientes ad præſentem venimus legem. Quoties enim ſacerdotum ſententia quoſdam indignos ſacerdotio de ſacris ſedibus depoſuit, (quemadmodum Neſtorium [6], Eutychen [7], Arium [8], Macedonium [9] & Eunomium, ac quoſdam alios ad iniquitatem non minores illis) toties imperium ejuſdem ſententiæ & ordinationis cum ſacerdotum auctoritate fuit. Sicque divina & humana pariter concurrentia, unam conſonantiam rectis ſententiis facere. Quemadmodum & nuper factum eſſe circa *Anthimum* [10] ſcimus, qui quidem dejectus eſt de ſede hujus regiæ urbis a ſanctæ & glorioſæ memoriæ *Agapeto* [11] ſanctiſſ. eccleſiæ antiquæ Romæ Pontifice, eo quod nullo modo ſibiipſi convenienti (contra omnes ſacros canones) ſe intruſerat ſedi, ſed & communi ſententia ipſius ſanctæ memoriæ viri primum, atque etiam ſacræ ſynodi hic celebratæ condemnatus & depoſitus fuit, eo quod a rectis dogmatibus receſſit: & quæ prius multotiens diligere videbatur, hæc demum diverſis luſtrationibus aufugit, ſimulans ſequi ſanctas quatuor ſynodos (trecentorum videlicet decem & octo patrum in Nicæa, & centum quinquaginta in hac felici civitate, & in Epheſo primo congregatorum ducentorum, & ſexcentorum triginta venerabilium patrum in Chalcedona.) At quidem nec dogmata ſequi, nec noſtram clementiam & condeſcenſum, quem propter ipſius ſalutem habebamus, ſuſcipere voluit, neque ipſe abdicare auctores impiorum dogmatum, qui prius a ſanctis ſynodis expulſi fuerant, ſed putavit oportere ſecundum ipſum & in æquali ducere & condemnatos & condemnatores. Nam ſemel alienis a ſanctiſſima eccleſia intellectibus mancipatus, & a rectis dogmatibus alienatus, merito ad ipſorum rectitudinem reverti non valuit, etiam ad hæc invitatus a nobis & directus, qui omni ſtudio uſi ſumus ad ipſius ſalutem.

CAP. I.

Propter hæc igitur omnia, ſententiam depoſitionis in ipſum a ſancta ſynodo factam occaſione non liciti neque a ſanctis canonibus approbati raptus ſacrarum ſedium hujus regiæ urbis, & averſionis a rectis & veris dogmatibus Cyriam [12] propriam noſtram facit imperium, & contra iſtum præſentem ſcribit legem. Interdicimus autem & ei commorari in hac felici civitate & ejus diſtrictu, ac in quacunque alia inſigni civitate, ſancientes in quiete eſſe, & eos diligere, quibus ſe ipſum digne ſuppoſuit, & non aliquibus communicare, neque eos imbuere in perditionem interdictorum dogmatum. §. 1. Nec utique extra imperialem confirmationem relinquimus ſententiam juſte contra Severum [13] latam, ac ex omnibus (ut ita dicamus) pontificalibus & patriarchalibus (una cum monachicis conſenſibus) provenientem ſedibus, & anathematiſmum ipſi inferentem, qui prius contra ſacras ſanctiones, accipiendo ſedem ſanctiſſimæ eccleſiæ Theopolitanorum [14], ſic univerſa conturbavit, ſicque accumulatas turbationes fecit, quod commune quoddam ac abominabile bellum ſanctiſſimis eccleſiis adinvicem immitteret. Et hoc a ſceptris quæ ante nos fuerunt contra ipſum ſcriptum erat variis dogmatum, & a rectitudine alienatis intellectibus ac blaſphemiis uſum fuiſſe, ac univerſa conturbaſſe, & illum quemcunque errorem abominabilem hæreſiarcharum & iniquorum dogmatum recipere, Neſtorii dicimus & Eutychis, & cum uterque horum præceptorum contrarii quodammodo adinvicem eſſe videantur, ad unum vero impietatis finem inferant, etiam illorum divulgatos ſermones, eum in unum formaviſſe: duobus enim exiſtentibus dogmatibus adinvicem repugnantibus, quorum utrumque ſimiliter ad animæ perditionem adducit, Neſtorii videlicet & Eutychis (quemadmodum dicendo narravimus) quæ ex Arianorum & Apollinarii contagione conſiſtunt, ipſe paradoxum quid perpeſſus in utrumque ſimiliter incidit, & ibi quidem hoc, ibi quidem illud mittendo ſeipſum & ſermones ſuos viſus eſt conſtituiſſe commune receptaculum tantorum delictorum.

§. 2. Sit itaque & ipſe ſub prædicto anathematiſmo, quem univerſus patriarchalis, pontificalis, ac monachicus noſtræ (ut ita dicamus) politiæ cœtus juſte in ipſum induxit, de Theopolitana [15] quidem eccleſia ejectus, idcirco quod thronus de illa ipſum removit, eo quod ipſius principatum recte non acceperat, ſed adhuc vivente eo & in ſanctiſſimis eccleſiis commorante, qui ante ipſum ſacerdotium habebat, & propter eum, qui poſt ipſum fuit, de ſacerdotio exciderat. Nec vero uſque adhuc ſtetit, ſed etiam ſub communi orthodoxæ ac catholicæ eccleſiæ anathematiſmo factus multis libris blaſphemiiſque & abominationibus nobis politiam implevit, quare univerſis interdicimus, aliquid de libris ipſius poſſideri. Et ſicut non licet Neſtorii libros ſcribere [16] vel poſſidere,) quia prædeceſſoribus noſtris imperatoribus in ſuis conſtitutionibus viſum eſt ſtatuere ſimilia his, quæ dicta & ſcripta ſunt a Porphyrio [17] in Chriſtianos) ſic nec dicta & ſcripta Severi maneant penes aliquem Chriſtianum, ſed ſint profana & aliena ab eccleſia catholica, igneque comburantur a poſſidentibus, niſi qui iſta habent, velint periculum pati. A nemine ergo ſcribantur, neque ad pulchritudinem, neque ad velocitatem [18] ſcribentium, ſciendo quia amputatio manus his qui ſcripta ejus ſcripſerint, pœna erit. Neque enim volumus in futuro tempore ex illis blaſphemiam protrahi. §. 3. Similiter autem & huic interdicimus omnino regiam civitatem ingredi, aut diſtrictum ejus, nec aliquam aliam de inſignibus, ſed in aliqua ſolitudine, & in ſilentio ſedere, & non corrumpere cæteros, neque in blaſphemiam ipſos adducere, & non ſemper aliquid novi invenire contra vera dogmata, per quod rurſus nobis conturbare ſanctiſſimas eccleſias feſtinet.

CAP. II.

Sed nec Petrum [19] Epiſcopum Apameæ, & ſimul depoſitum, & ſimul ab ipſis a quibus Severus, ſub prædicto anathemate factum, imperium admittit, ſed ſint propria contra ipſum ſententiata. Et qui ſub communi anathematiſmo ordinatus eſt, ſub ipſo eſto: & ſententia ſanctiſſimorum pontificum, quæ ipſum præveniet, firma permaneto. Neque vero permittimus illi hanc regiam urbem habitare, aut ipſius diſtrictum, vel aliquam de inſignibus, ſed quorum ſecutus eſt errorem, horum imitetur diætam, quam longiſſime abſcedens, & occultans ſeipſum. Nam talibus occultari quam videri, utilius eſt: ignoti etenim exiſtentes, ſe ipſos lædunt ſolos, publicantes vero ſua dogmata, multis & ſimplicioribus occaſionem perditionis præbent, quod nullo modo fieri in Chriſtiano ovili Dei & orthodoxo populo juſtum eſt, neque ab imperio permiſſum eſt.

CAP. III.

Quoniam vero & Zoaram [20] quoque penitus judicarunt ſub anathematiſmo eſſe reverendiſſimi & qui juſta judicant epiſcopi, (cum parva quædam talium malorum interpoſitio ſit) & in quibus dehoneſtatus eſt, omnia videlicet comprehendendo ex memoria quadam abundanti, ſit & Zoaræ interpoſitio (quædam parva) hujus malæ partis, (Anthimi dicimus & Severi ac Petri) ordineturque & ipſe inter anathematizatos, ſacra ſententia ipſum deferente, quam propriam & ipſam in ſe ipſa exiſtentem, adhuc magis cyrioteram [21] imperium facit, & hunc de hac regia urbe & ejus diſtrictu abjicit, & habitationem in aliis civitatibus ipſi omnino interdicit. Itaque cum illis ſolis habitet & conſiſtat, qui a nobis ante memorati ſunt, cum ſimilia quidem blaſphemant, [ſimilia patiuntur] & ſimiliter in exilio ponuntur. Si quid vero aliud in ſententiis ſanctiſſimorum epiſcoporum continetur, quæ prædictos deponit & anathematizat, hoc firmum manere, & diutius & ex imperialibus noſtris legibus ipſum corroboramus, ac ſi ab imperio ipſo proveniſſet. Si vero aliquis ipſorum deprehenderetur de cætero facere aliquid præter conſtituta, ſciat incidiſſe in legibus impoſitas pœnas, quæ minores pœnas declinantes, ad majores immittunt indignationes. §. 1. Interdicimus autem & omnibus conantibus catholicam Dei eccleſiam dividere, (five ſecundum Neſtorii [22] hæretici doctrinam, five ſecundum inſenſatam Eutychis [23] traditionem, five ſecundum blaſphemias Severi [24], qui & ſimilia illis intellexit, aut eorum qui illos ſequuntur) ſeditionem immittere ſanctiſſimis eccleſiis, & loqui aliquid de fide: ſed ſancimus quemlibet ſtare decenter, & ſuperfluere, & non convocare aliquos ad ſe, neque accedentes recipere aut *parabaptizare* audere, aut *ſacram communionem* ſordidare, & ipſam aliquibus tradere, aut interdictas doctrinas exponere, five in hac noſtra regia, five in alia: ſed omne ſupportare periculum, ſi quid tale faciet. §. 2. Interdicimus etiam omnibus iſtos ſuſcipere. Abjici ergo ipſos ſancimus de civitatibus ab ipſis conſcitis, ſcientes pœnas jam contentas in noſtris divinis conſtitutionibus [25], quæ & domos [26] ipſis in quibus tale quid fit, & campos ex quibus nutrimenta præbentur, ſanctiſſimis eccleſiis aſſignant, & a poſſidentibus auferunt, quia detrimenti cauſa fit ſimplicioribus, ſub ſanctiſſimis vero & orthodoxis eccleſiis hæc juſte ducunt eſſe.

§. 3. Hæc pro communi pace ſanctiſſimarum eccleſiarum ſtatuimus, hæc ſententiavimus, ſequentes ſanctorum patrum dogmata, ut omne ſacerdotium imperturbatum de cætero ſervetur & pace ſanctiſſimorum ſervato, & nobis omnibus exuberabit politia, deſuper pacem habens, quam omnibus magnus Deus & Salvator noſter Jeſus Chriſtus Trinitas unus, unigenitus Dei filius prædicat ac donat his, qui ſyncere ipſum & vere glorificare ac adorare digni habiti ſint.

EPILOGUS.

† Cuſtodiat itaque beatitudo tua, quæ recte adnotata ſunt, & mittat ipſa per ſuas Deo dilectas literas omnibus ſanctiſſimis metropolitis ſub ipſa exiſtentibus, quorum cuilibet cura erit ipſa manifeſta facere ſanctiſſimis eccleſiis ſub ipſis ordinatis, ut nemini ex omnibus lateant quæ a ſacerdotio viſa ſunt, & ab imperio confirmata. Divina [28] ſubſcriptio. Divinitas te ſervet per multos annos ſancte ac religioſe pater. Dat. 8. [27] Id. Aug. Conſtantinop. poſt conſulatum Beliſ. V. C. [29]

TIT. XXII.

DE OFFICINIS SIVE TABERNIS CONSTANTINOPOLITANÆ URBIS: ET UT MILLE [29] TANTUM ET CENTUM [30] OFFICINÆ [31] SACROSANCTÆ MAJORIS ECCLESIÆ EXCUSENTUR: OMNES RELIQUÆ, AD QUEMCUMQUE DOMINUM PERTINEANT, CONSUETA OBEANT MUNIA.

NOVELLA CONSTIT. XLIII.

In nomine Domini Jeſu Chriſti Dei noſtri.

Imp. Cæſar, Flavius, Juſt. Alamanicus, Gotthicus, Francicus, Germanicus, LaZicus, Alanicus, Vandalicus, Africanus, pius, felix, glorioſus, victor, triumphator, nunquam non colendus, Auguſtus, Longino præfecto urbis.

PRÆFATIO.

Quoniam potentiæ noſtræ ſubditi noſtri ſive vivant, ſive moriantur, curæ ſunt: ne vel graves ipſis ſepulturæ, vel defuncti cognatis damnoſæ exiſtant, propterea & hæc, quæ eorum ſepulturam concernunt, quo convenit modo, diſpoſuimus. Et quia tam divæ memoriæ Conſtantinus [1] amplæ hujus [2] noſtræ urbis conditor, quam etiam pientiſſimus princeps Anaſtaſius, lecticariorum [3] ſeu decanorum [4] (ut vocant) numerum ad certam menſuram redegerunt, mille & centum tantummodo decanis, totidemque officinis definitis, ut nullo hæ unquam tempore augmentum reciperent: propterea ſane cupientes, ut numerus eorum, quos ex unoquoque collegio convenit eſſe lecticarios, divæ memoriæ Anaſtaſii formulæ ſubjaceat, firma ea & fixa manere voluimus. Cæterum quia adeuntes nos almæ hujus & regiæ noſtræ urbis collegiati, quorum excellenter & præ cæteris curam gerimus, potentiam noſtram edocuerunt, magnam & intolerandam ſe neceſſitatem ſuſtinere. Sacroſanctam etenim majorem eccleſiam centum [5] & mille officinas in fructu habere ab omni vectigali [6] liberas [7], quas oppido quam libenter illi concedant, eo quod ad [8] peragendas in commune omnium hominum exequias proficiant: ſed cætera ſe onera ferre non poſſe. Nam cum plurimæ in alma hac urbe diverſarum mercium & negotiationum officinæ tabernæque exiſtant, non haſce ſolas (nempe centum & mille) officinas prædictis publicis muniis obeundis exemptas eſſe, ſed etiam multas ſacroſanctas eccleſias, multa ſacra hoſpitalia, monaſteria, & alias ſacras ædes, quarum pleræque prius hæreticis mancipatæ [9], deinde ad orthodoxam fidem reverſæ ſunt, multas quoque regias domus, & inſuper magiſtratuum, ac ſenatorum, & illuſtrium, & cubiculariorum a præſtatione vectigalium eximi, harumque dominos peculiarem ſibi exinde reditum comparare, & oblædere rempublicam, exemptionum multitudine rem ipſam anguſtis admodum terminis concludente, ut pauciſſimi exiſtant, qui publica agnoſcant & ſuſtineant munia, & priores contributiones aliquoties in triplo & quadruplo, hoc tempore etiam decuplo majores factæ ſint: quamquam divus princeps Anaſtaſius in ſtatuta ab ipſo formula nulli omnino alii immunitatem concedat præter centum & mille officinas, quæ per [10] cauſam exequiarum ſacroſanctæ majori eccleſiæ attributæ ſunt: Ea propter & nos putavimus, tum proceribus noſtris & inſuper beatiſſimo hujus almæ urbis archiepiſcopo id negotii dandum, ut certo loco convenirent, & rem ipſam examinarent, atque placita ad nos ſua referrent, tum ad excellentiam tuam præſenti utendum lege, confirmantes ea quæ Anaſtaſio pientiſſimo in hoc principi placuerunt.

CAP. I.

Et ſancimus, ut [11] centum quidem illæ & mille officinæ, ſacroſanctæ majori eccleſiæ occaſione decanorum, ſive lecticariorum, & ad [12] peragendas defunctorum exequias deputatæ, omnibus modis integro numero & omni præſtatione liberæ conſerventur: præter ipſam nulla alia queunte decanum exigere, ſive ex hæreticis recepta, ſive quacunque ſacroſancta eccleſia. Sed quod nuper conſtituimus, valeat, & octingentæ quidem officinæ corpora [13] præſtent, trecentæ autem in exactione pecuniarum conſiſtant [14], nam quod exinde corraditur, ad quid proficere conveniat, ſacra jam noſtra pragmatica forma diſpoſuit. Semperque quod intercidit, reſtauretur: at qua ratione fieri debeat reſtauratio, ſatis per Anaſtaſii piæ memoriæ juſſiones expreſſum eſt. Hæ igitur ut immunes & ab omni vectigali maneant exemptæ, ſancimus: neque his ipſis officinis, neque vectigalia imperantibus collegiis, quæ iſtas præbent, quidquam damni ſuſtinentibus, aut ullos titulos agnoſcentibus. §. 1. Cæteræ vero omnes hujus almæ urbis quatuordecim [15] regionum officinæ, ſive ſacroſanctæ alicujus ſint eccleſiæ, ſive hoſpitalium, ſive monaſteriorum, ſive orphanotrophiorum, ſive ptochiorum, ſive alterius cujuſcunque dominii, ſive regiarum domuum, ſive aliquorum magiſtratuum, ampla, media, minutave officia adminiſtrantium, ſive glorioſiſſimorum ſenatorum, ſive magnificentiſſimorum illuſtrium, ſive ſpectabilium cubiculariorum, ſive aliquorum militiis adſcriptorum: hæ inquam omnes publica ipſis impoſita præſtent vectigalia, & omnia alia tum faciant, tum impleant, quemadmodum quemque in ſuo collegio facere æquum eſt, *ſemperque per collegii præfectos in publicum perſolvant*: nemine queunte ea de cauſa inniti privilegiis aut ejuſmodi alia uti excuſatione. Neque enim ſuſtinemus aliorum onus ad alios deferri, aut tam immitem proponere formulam [16], ut quotidie vectigalia augeantur, & (quemadmodum edocti ſumus) quadruplo, aut quintuplo, adeoque etiam decuplo majora irrogentur, cum nihil tam magno ſtudio tamque ſerio affectemus, quam ne [17] novo quiſquam vectigali oneretur. Novum [18] autem fuerit non tantum quod nunc primum impoſitum eſt, ſed etiam quod primum modum excedit. Sed eadem conditione ac fortuna omnes ſunto, & ſacra hæc noſtra pragmatica forma (quam legem etiam appellare licuerit) contra omnes communis eſto, ut omnibus largiatur, quo moleſtia vacent. Neque enim facile eam quis ægre tulerit, ſi neminem alium præterea exemptum intueatur: niſi quod in centum & mille officinis exequiarum defunctorum ratio habeatur, quæ maxime communis eſt omnibus & ex æquo univerſis parata [19] hominibus. §. 2. Si quis vero conetur excuſatione aliqua uti, & ſeipſum a præſtanda alleviare contributione, & aut non committere, quo magis ab inquilinis ſuis exigatur, aut præſtare etiam patrocinium, ſive militare, ſive civile, ſive eccleſiaſticum, ſive quodcunque tandem: in univerſum officinæ [20] dominio excidito, eſtoque ipſis publica, toti addicta collegio. Eo enim pacto & cautiores erunt, & vetita non attentabunt. Porro ſi minutatim [21] & pariter in omnes vectigalia diſtribuantur: non ſolum paululum erit quod præſtitum fuerit, ſed etiam tanto moderatius, levius, tolerabilius, faciliusve quod confertur, exiſtet, quanto a pluribus colligitur. An vero non multo abſurdiſſimum [22] fuerit, homines propriis laborantes manibus, & uxores ac liberos alentes, & reliqua denique vitæ neceſſaria inde acquirere ſatagentes, etiamnum majoribus onerare vectigalibus, & quanto plures inter alleviatas referuntur, tanto etiam majores exinde læſiones oboriri? idque onus infinitum ſit, neque poſſit ullum habere terminum. §. 3. Hæc nos omnia prohibentes, ſacram hanc pragmaticam formam proponimus, amiſſionis pœnam ſimiliter omnibus ordine ſubditis interminantes, ſi ex quoquo collegio imperitantes ſolita illa, & ab initio ſtatuta vectigalia percipere prohibuerint, aut vectigalia conentur in [23] penſiones privatas convertere: ſed quiſque pro ſe quidem penſionum illatione perfruitor: officinas autem ſeu tabernas ſolito receptoque more contributiones agnoſcere concedito. Quemadmodum enim quiſque pro ſe rebus ſuis proſpicit, ita & nos neceſſe eſt ei quod amplæ & regiæ huic urbi expedit & confert, nutanti quodammodo & jam lapſuro, manus porrigere, neque enim aliter, quæ publice expediunt, progreſſus habitura ſint, *quam ſi tali onere, qui id hactenus ferre coacti ſunt, liberentur.*

EPILOGUS.

† Quæ igitur nobis placuerunt, & ſacra hac exprimuntur lege, ea excellentia tua, imo non ipſe tantum cuſtodies, ſed & quicunque poſt te idem officium ſuſcepturi ſunt, & obtemperans tibi cohors, jam inde in omne reliquum tempus cuſtodiet [24].

TIT. XXIII.

DE TABELLIONIBUS [25] ET UT PROTOCOLLA [26] DIMITTANT IN CHARTIS [27].

NOVELLA CONSTIT. XLIV.

Imperator Juſtinianus Auguſtus Joanni præfecto prætorio, iterum exconſuli & patricio.

PRÆFATIO.

Litem paulo ante audivimus præſenti legi præbentem occaſionem. Ex perſona quidem mulieris cujuſdam ferebatur documentum [28], literas quidem ejus non habens [29], (erat enim harum ignara) completum autem a tabellione [30] & tabulario, ſubſcriptionem ejus [31] habens, & teſtium oſtendens præſentiam: deinde dum quædam dubitatio ſuper eo fieret, muliere dicente, non eſſe a ſe delegata [32] quæ charta loquebatur: qui litem audiebat, quærebat [33] a tabellione cognoſcere negotii veritatem: denique tabellionem deduxit [34]: at ille literas recognoſcere dixit completionis [35] tabellionis, non tamen noſſe aliquid horum quæ ſecuta ſunt [36], nec enim ſibi ab initio penitus delegata, ſed commiſiſſe cuidam ſuorum hoc facere: neque poſtea veniſſe ad completionem, ſed rurſus alii hoc commiſiſſe, & is quidem qui affuit completioni, venit, nihil nec ipſe dicens ſe noſſe: etnim neque ſcriptor fuit documenti, ſed ſolum docuit, quia præſente ſe hoc dimiſſum ſit, nec cui ab initio delegatum eſt, inventus eſt: unde niſi per teſtes judex valuiſſet agnoſcere cauſam pure, periculum patiebatur, undique cadente negotii notitia. Et illud quidem competentem meruit examinationem atque decretum.

CAP. I.

Nos autem credimus oportere univerſis auxiliari, & communem in omnibus facere legem: quatenus præpoſitis operi tabellionum, ipſis per ſe omnibus modis injungatur [37] documentum, ut dum dimittitur [38] interſit: & non aliter imponatur chartæ completio, niſi hæc gerantur: ut habeant unde ſciant negotium, & interrogati a judicibus, poſſint quæ ſubſecuta ſunt cognoſcere, & reſpondere, maxime quando literas ſunt ignorantes [39] qui hæc injungunt [40]: quibus facilis eſt & inconvincibilis denegatio horum quæ pro veritate ſecuta ſunt.

§. 1. Ut ergo omnia hæc prohibeamus, propterea præſentem conſcripſimus legem: & hæc cuſtodiri modis omnibus volumus a tabellionibus, ſive in ipſa feliciſſima civitate, ſive in provinciis ſint: ſcientibus,

1 Περὶ τῆς καθαιρέσεως Ἀνθίμου &c. De epiſcopis regradatis *Index Reginæ apud* Cujac. Interim nota, duo eſſe pœnarum eccleſiaſticarum genera, καθαίρεσιν epiſcoporum: ἀφορισμὸν plebeiorum & monachorum. 2 *In pr. infr.* adde Evagr. 4. *cap.* 11. & 35. 3 *Cap.* 1. §. 1. *infr.* 4 *Cap.* 2. *infr.* 5 *Cap.* 3. *infr.* 6 Neſtorius duas perſonas in Chriſto conſtituebat. 7 Eutyches unam tantum naturam in Chriſto adſerebat. 8 Arius tres naturas in Trinitate adſtruebat. 9 Macedonius Spiritum Sanctum Deum eſſe negabat. 10 Anthimus Conſtantinopolit. epiſc. deponitur. 11 In jure inter pontifices numerantur Agapetus, *hic*: Petrus & Damaſus *l.* 1. *Cod. de ſumma trinitate.* Item Papa Joann. II. *l.* 8. *Cod. eod.* inſcript. Papa Vigilius *Novell.* 131. *cap.* 3. Anſ. 12 Id eſt propriam vel ratam. *Cyria* propria hic ita dicitur, ut apud Paulum, Abba pater. 13 Severus deponitur. 14 De Theopoli ſeu Antiochia dixi ad *l.* 6. *in fin. C. de ſumm. trinit.* 15 Severus epiſcopus Theopolitanæ deponitur. 16 *l.* 5. §. 1. *C. de hæret.* adde *Nov.* 17. *c.* 8. 17 Porphyrius adverſus Chriſtianos ſcripſit. *d. l.* 5. §. 1. *C. de ſumm. trinit.* Porphyrii vitam vid. apud Eunapium in *Vitis Philoſophorum* & Suidam *in voce Porphyrius.* 18 Suidas in Origene. 19 Petrus Epiſcopus Apameæ deponitur. 20 Zoaras deponitur. Syrus erat, parabaptiſmata faciens. *add.* 1. *Syn.* 5. *Conſtantinop.* Reconventicula ebaptizans, parabaptiſmata. 21 Id eſt, propriam magis. 22 De quo *l.* 3. *C. de ſumm. trinit.* 23 *l.* 6. *C. de ſumm. trinit.* 24 *C.* 2. *ſupr. eod.* 25 De ea re alibi dixi *Novell.* 18. 26 Id eſt, imperatoris. 27 17. Kal. Auguſt. Scrimg. 28 Anno 536. 29 Vide Julianum *conſt.* 13. 30 Major eccleſia Conſtantinopolitana: quo nomine 1102. officinas in præcipuis ſeris urbis obtinuerant, quarum alias Veſpillones, alias foſſarios, aliæ pecuniis eccleſiæ præſtabant. 31 Ergaſteria vocat Julianus, *cap.* 53. & Græci ad hanc Novellam & *inf. Novell.* 59. & *Leo Novell.* 12.

1 *Novell.* 59. *Nov. Leonis* 12. 2 Conſtantinopolitanæ ſcilicet. 3 Lecticarii, decani, & Veſpillones, *Novell.* 59. *Græci hic* λεκτικαρίων ἤτοι δεκανῶν. 4 *l.* 4. *C. de ſacroſ. eccleſ.* 5 *Nov.* 59. *c.* 2. 6 Seu muneribus & intributionibus. 7 Et hoc jure poſſidetur etiam hodie a ſacerdotibus Mahumetanis. 8 Nota, quos in uſus eccleſiaſticæ officinæ inſerviant. adde *c.* 1. *J. eod.* 9 Officinæ eccleſiaſticæ ad hæreticos pertinentes, orthodoxorum factæ. 10 Nam ex earum reditu ſumptus funerum fiebant. *Leon. Nov.* 12. 11 *Nov.* 59. *c.* 1. 12 *In princ. ſupr. eodem.* 13 Id eſt, Veſpillones ac foſſarios. 14 Id eſt, reditum pecuniarum præſtent. 15 Regiones totidem erant Romæ, nempe quatuordecim, quarum binis ſingulæ cohortes attributæ, *l.* 3. *ff. de off. præfect. vigil.* poteſt etiam non incommode eas ad regiones referri lex 1. §. 3. *ff. de offic. præfect. urb.* eo ſenſu, Licere nimirum præfectis interdicere non tantum urbe integra, ſed & ejus aliqua regione, *faire defenſe de demeurer en tel & tel quartier.* 16 Immitis formula, per quam vectigalia augentur. 17 Vid. *tit. C. vectigal. nova inſtitui non poſſe.* 18 Novum vectigal eſt, nunc primum inventum, vel excedens modum prioris. 19 Ἐφηπλωμένῳ: parata. 20 Ergaſteria. *Jul.* 21 Vectigalium diſtribuendorum rationem optimam nota. 22 Proletarii immunes a vectigalibus. 23 Εἰς ἐπιγονόμια τρέπειν. Scrimg. 24 Dat. 15. Kal. Jun. Conſ. poſt Beliſ. V. Conſ. anno 1. *Scrimg.* Dat. 6. Kal. Jun. &c. *Jul.*

25 Περὶ συμβολαιογράφων καὶ συμβολαίων. 22. *Ecl.* 2. De tabellionibus & eorum fide Jul. *conſt.* 40. Porro tabelliones ſunt publici contractuum transactores, *l.* 14. §. 3. *C. de ſacr. eccleſ. l.* 17. *Cod. de fid. inſtrum. l.* 2. *Cod. de Eunuch. l.* 1. *Cod. ut nemo ad ſuum pat.* & teſtamentorum perſcriptores. *l.* 24. *C. de teſtam.* Eorum inſtrumenta ἀγοραῖα. *Novell.* 73. adde *l.* 21. *Cod. ad l. Cornel. de falſ. l.* 15. *Cod. de decurionib.* iidem tabularii ἀγοραῖοι, νομικοί. 26 Πρωτόκολλα. Protocollum non eſt major & regia charta velut quidam opinantur: nec eſt ſcheda negligentius ſcripta: Non eſt etiam exemplar formularum, quo tabelliones uti ſolent: ſed brevis adnotatio, quæ declarabat, quo Comite largitionum, (ſub cujus cura erant chartariæ) quo tempore & a quo præparatæ fuiſſent chartæ. Ex eo arguebantur ſæpe falſitates, qua & ratione *Cujac.* refert Lutetiæ accidiſſe, ut Senatus ſuſpectum chirographum arguerit, ex die in eo adſcripto, quo nondum ejus notæ (Galli *la marque*) charta ulla erat in rerum natura. Et hac ratione vetat Juſtinianus ex chartis abſcindi protocolla. Item inſtrumenta in aliis chartis ſcribi, quam in his, quæ protocolla habeant. Jul. *num.* 175. & *cap.* 2. *J. eod.* 27 In inſtrumentis, *Index Reginæ apud* Cujac. 28 Συμβόλαιον. 29 Non perſcriptum ejus manu. 30 Alius eſt συμβολαιογράφος a ταβουλαρίῳ. Inſtrumentum enim hic profertur completum a tabellione, ſubſcriptum a muliere tabularii manu, *ut Novell.* 73. 31 Αὐτῆς, id eſt, mulieris. 32 Ἐπιταχθέντα, id eſt, demandata. 33 Hinc colligunt notarios non ſponte, ſed ad id rogatos debere inſtrumentum conficere. arg. *l.* 25. *ff. de procurat. cap.* 12. *verſ. Te igitur. extr. de privileg.* Anſ. 34 Ἤγαγεν, id eſt, in judicium deduxit. 35 Πληρώσεως τοῦ συμβολαίου, id eſt, perfecti inſtrumenti. 36 Id eſt, tabellio fatebatur, ſe noſſe inſtrumentum completum eſſe, ſe tamen ignorare, quid inter contrahentes poſtremo conveniſſet, allegabat: nec enim ſe integrum inſtrumenti initium conſcripſiſſe, ſed ejus compoſitionem demandaſſe ſuorum alicui, id eſt, diſcipulo vel miniſtro: vel ſe alteri ejuſdem inſtrumenti completionem commiſiſſe, *l.* 17. *Cod. de fid. inſtrum.* 37 Senſus eſt: Cuilibet contractui tabellionem ipſum per ſe præeſſe & intereſſe debere. Intereſſe inquam, ab initio ad finem uſque, nec ante complementum inſtrumento adponere, quam norit τὴν ὑπόθεσιν, id eſt, negotium, de quo agitur. 38 Tabelliones ipſi per ſe convenire debent inſtrumenta compoſituri: neque aliter inſtrumentum abſolvere, niſi cauſas cognoſcant, ut interrogati a judice, id, de quo agitur, tuto ac certe referre poſſint. 39 Id eſt, tunc maxime, cum contrahendas literas ignorant, γραμμάτων ἀνεπιστήμονες, dicuntur Græcis, literarum legendarum & ſcribendarum ignari, *qui ne ſçavent ni lire, ni eſcrire.* 40 Inſtrumentorum ad ſubſtantiam pertinere hinc colligunt, ut tabellarius de eo conficiendo ſit rogatus: alias non præſumi rogatum. Idque putat Rolandus a Valle motus communi interpretum opinione 1. *conſ.* 38. *n.* 4. & 1. *conſ.* 44. *n.* 25. 32. 33. 34.